

අනුරාධපුර ජෛතවන විහාරය ආශ්‍රිතව හමු වී ඇති පබළු පිළිබඳව විමර්ශනයක්

ආචාර්ය තුසිත මැන්දිස්
ජ්‍යෙෂ්ඨ කථිකාචාර්ය
පුරාවිද්‍යා සහ උරුම කළමනාකරණ අධ්‍යයනායය.
ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය

හැඳින්වීම

ජෛතවන විහාර භූමිය එහි පර්යේෂණ වලින් හඳුන්වා ගනු ලැබූ දත්ත අනුව ජෛතවන විහාර අවධිය හා ප්‍රාග් ජෛතවන විහාර අවධිය වශයෙන් කොටස් දෙකකට බෙදිය හැකිය. ප්‍රාග් ජෛතවනාරාම අවධියට අයත් ජනාවාස තොරතුරු අධ්‍යනයේ දී එම ස්ථර ආශ්‍රිත ව ලැබෙන්නා වූ පබළු පිළිබඳ අධ්‍යයනය කිරීම ද අනියමිත වැදගත් වේ.

විශේෂයෙන් ම මෙහිදී කානීලියන් පාෂාණය උපයෝගී කොට නිර්මාණය කර ඇති පබළු වැඩි වශයෙන් වාර්තා වී තිබේ. කානීලියන් පබළු නිර්මාණය සම්බන්ධ පැරණිත ම තොරතුරු අනුරාධපුරය ඇසුරෙන් වාර්තා වනුයේ ගෙඩිගේ කැණීමේ (AG 69)3 Bස්ථරය තුළිනි (Deraniyagala 1972 :139). කානීලියන් පාෂාණීය පබළු නිෂ්පාදනය සඳහා ඉන්දිය අර්ධද්වීපය තුළ ක්‍රි.පූ. 800-100 අතර කාලයේ භාවිතා කොට ඇති බව මාස්කි (Maski) සහ පෝර්කලම් (Porkalam) යන මෙගලනික සන්දර්භවලින් හඳුනාගෙන ඇති බව රොමිලා තාපර් පෙන්වා දී ඇත (Thapar 1952 :15). මෙම කාලයට සමගාමී ව කානීලියන් පබළු ලංකාවේ පොම්පර්ප්පුවල දී ද පරිහරණය කොට ඇති බව පී.ඊ.පී. දැරණියලල පෙන්වා දී තිබේ (Deraniyagala, P.E.P 1958 :17). කානීලියන් පාෂාණය ශ්‍රී ලංකාවෙන් ස්වභාවික ලෙස සොයා ගත නොහැකි බව පාකර්ගේ මතයයි (Parker 1885 :85). එම පාෂාණය ඉන්දියාවේ ගුජරාට් හා ගුන්තූර් ප්‍රදේශවලින් ආනයනය කරන්නට ඇතැයි විශ්වාස කරනු ලැබේ (Wheeler 1946 :123). ගෙඩිගේ කැණීමෙන් හමු වී ඇති පබළුතැනීමෙන් ඉතිරි වූ පාෂාණ පතුරු (Waste) මගින් ඇතුළුපුරයේ කානේලියන් නිෂ්පාදන මධ්‍යස්ථානයන් තිබෙන්නට ඇතැයි විශ්වාස කරනු ලැබේ (Deraniyagala 1972:13). මෙවැනි නිෂ්පාදන මධ්‍යස්ථාන පොම්පර්ප්පුවේ ද පැවති බව විශ්වාස කරන අතර (Seneviate 1984:277) ඉබ්බන්කටුවේ භූමදාන කුට්ටිවලින් කානීලියන් පබළු විශාල ප්‍රමාණයක් ලැබී තිබීම මගින් (සෙනෙවිරත්න 1996 :18) ඉන්දියාවේ හා ශ්‍රී ලංකාවේ මුල් අයස් සමයේ සංස්කෘතිය තුළ එම පාෂාණය නම්බුකාර වස්තුවක් ලෙස සලකන්නට ඇතැයි සෙනෙවිරත්න පෙන්වා දී ඇත (ඒම). අනුරාධපුරයේ ක්‍රි.පූ. 6 වැනි සියවසේ යැයි කාලය නියම කළ හැකි ස්ථරවලින් කානීලියන් පබළු නිෂ්පාදනය කළ බව හඳුනාගෙන ඇති බැවින් අනුරාධපුරයේ දී නිෂ්පාදිත පබළු ඉබ්බන්කටුවට ගෙන එන්නට ඇතැයි සෙනෙවිරත්න විශ්වාස කරයි (ඒම). විශේෂයෙන් ම මෙම අර්ධ මාණික්‍ය ඛනිජ පාෂාණය පරිසර කලාප දෙකක් හෝ ඊට වැඩි ගණනක් අතර භුවමාරු කෙරුණු ද්‍රව්‍යයක් වන බැවින් ශ්‍රී ලංකාවේ අනෙකුත් පූර්ව ඓතිහාසික ස්ථාන වෙත ඇදී ගිය බව මහාශිලා සුසාන තුළින් වාර්තා වන ද්‍රව්‍ය මගින් පැහැදිලි වේ (ඒම). අනුරාධපුරයේ මෙන් ම තිස්සමහාරාමයේ අකුරුගොඩ ජනාවාසයෙන් ද කානීලියන් පබළු වාර්තා වී ඇත (Hannibal 2001:207). AG 69 ගෙඩිගේ කැණීම අනුව කානීලියන් අනුරාධපුරයෙන් ඔහුල ලෙස භාවිතා කිරීම පදනම් පූර්ව ඓතිහාසික අවධිය (Basal Early Historic 600-500 BC) තුළ දී සිදු වී ඇත. එසේ හෙයින් පබළු භාවිතාව, ඒවා නිෂ්පාදනය කිරීම සම්බන්ධ ව තොරතුරු ඇතුළුපුරයෙන් හමුවීම මස්සේ එම ඛනිජ පාෂාණයේ උපයෝගීතාවය සම්බන්ධ වැදගත් උපකල්පනයන්ට පැමිණීමට අවකාශ සැලසේ.

ජෛතවන විහාරය ආශ්‍රිත ව විශේෂයෙන් ම වැලිමළුව සලපතල මළුව හා ස්තූපයට උතුරින් පිහිටන බැස්ටියන් විශ්‍රාම ශාලාව අසල කැණීම්වල දී මෙන් ම බෝධිසරය අසල කැණීම් වල දී කානීලියන් පාෂාණය උපයෝගී කොට නිර්මාණය කරන ලද පබළු හා පබළු නිර්මාණයේ දී ඉතිරි වන්නා වූ ශේෂිත කොටස් විශාල ප්‍රමාණයක් හමු වී තිබේ. JSP I2000 සංසිද්ධි අංක 42,43,45,46 යන සංසිද්ධිවලින් කානීලියන් මෙන් ම ඇමතෙස්ත පාෂාණයට අයත් පතුරු කොටස් (Waste) හමු

වී තිබේ. JBOP2005, සංසිද්ධි අංක 31 හා JSWMP2003 සංසිද්ධි අංක 14,15 යන සංසිද්ධිවලින් ද කානිලියන් හා ඇමතෙස්ත මෙන් ම ඇගේට් වර්ගයේ පබළු ද, රඹුස් පබළු ද වාර්තා වීම බෙහෙවින් ම වැදගත් වේ. මෙම ඛනිජ පාෂාණ ආශ්‍රිත පබළු ජේතවන භූමිය ආශ්‍රිත ව නිර්මාණය කිරීමේ දී දේශීය මෙන් ම විදේශීය සම්භවයක් ඇති ඛනිජ වර්ග අමුද්‍රව්‍ය ලෙස ඒවා අන්තර්ගත ස්වභාවික නිධි පිහිටි ප්‍රදේශවලින් ලබා ගන්නට ඇති බව උපකල්පනය කළ හැක. විදේශීය ඛනිජ පාෂාණ භාණ්ඩ හුවමාරු සම්බන්ධතා ඔස්සේ ඉන්දියාවේ බටහිර හා නිරිතදිග ප්‍රදේශවලින් ආනයනය කරන්නට ඇත (මල්කාන්ති 2008:14). සෙනෙවිරත්න පෙන්වා දී ඇති ආකාරයට ශ්‍රී ලංකාවේ ස්වභාවික නිධි මගින් ඛනිජ අත්පත් කර ගැනීම නිෂ්කරණය හා ඒවා නිෂ්පාදනයට යොමු වීම පූර්ව ඓතිහාසික අවධියේ සිට සිදු වී තිබේ (සෙනෙවිරත්න 1996:18). විශේෂයෙන් මෙම ක්‍රියාදාමය ඉහළ කලාමය පද්ධතිය ආශ්‍රයෙන් නිත්‍ය ජනාවාස පිහිටුවීමේ ආරම්භක කාලය සිට දක්නට හැකි ය (ඒම). ඉහළ කලාමය පද්ධතියේ වාසභූමි අවශේෂ අනුව බලන කල මෙම කාල වකවානුවේ දී ප්‍රදේශගත සම්පත් ප්‍රයෝජනයට ගැනීම පෙරට වඩා සැලසුම් සහගත ලෙස සිදු කොට තිබේ. ක්ෂුද්‍ර හා සාර්ව පරිසරය ගැන වඩා හොඳ අවබෝධයන් එකල සිට පැවති බව ඉන් පෙන්නුම් කෙරේ (ඒම). විකිරණමාන කාල නියම කිරීම් මගින් ඉබ්බන්කටුව වාසභූමිය ක්‍රි.පූ.4 - 7 වැනි සියවස් තරම් ඈතට දිව යන අතර තැනිතලාවල තිබූ අයස් සමයේ වාසභූමි ගණනාවකින් අමුද්‍රව්‍ය සඳහා නිතිපතා එළැඹී ඉල්ලුම හේතුකොට ගෙන එවැනි ප්‍රදේශවල වඩා තැන්පත් ලෙස පදිංචි වීමට අවශ්‍ය වන්නට ඇත. අනුරාධපුර ඇතුළුපුරයේ කරන ලද කැණීම් තුළින් ක්‍රි.පූ. 500 පමණ කාලයේ දී එම ස්ථානයට ගෙනෙන ලද ඛනිජවල විවිධත්වය වැඩිවීමට එම කරුණු බලපා තිබේ (Deraniyagala 1972 :134-139).

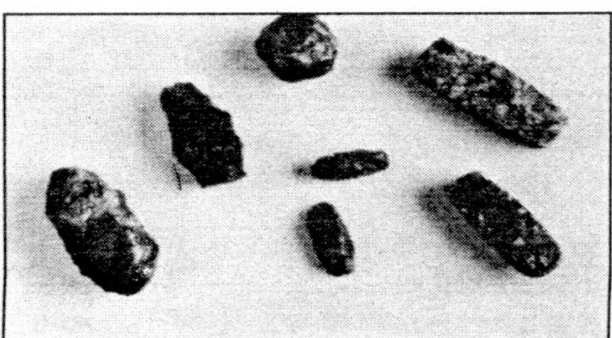
පබළු නිෂ්පාදනයේ තාක්ෂණික පියවර

ඇතුළුපුර පමණක් නොව ඒ අවට භාත්පස ප්‍රදේශවල ද නිමි පබළු නිෂ්පාදනය කිරීමේ කාර්මාන්ත ක්‍රියාත්මක වීමට ඇති බව පබළු නිෂ්පාදන කාර්මාන්තය සම්බන්ධ කාර්මික ශේෂ ජේතවනාරාම භූමිය තුළින් හමුවීමෙන් ද පැහැදිලි වේ. පබළු නිර්මාණය සඳහා යොදා ගන්නා අමුද්‍රව්‍ය කැබැල්ලේ සිට අවසාන නිමැවුම වන නිමි පබළුව දක්වා ම වූ විවිධ තාක්ෂණික පියවර (Technology Stages) ජේතවන භූමිය ආශ්‍රිත කැණීම් මගින් හඳුනාගෙන තිබීම නිසා ජේතවනය ඇසුරෙන් දෙස් විදෙස් ඛනිජ පාෂාණ හා විදුරු උපයෝගී කොට පබළු නිෂ්පාදන කටයුතු සිදු කර ඇති බව මැනවින් පැහැදිලි වේ. එම ක්‍රියාවලියට අයත් පහත සඳහන් පියවරයන් ජේතවනයෙන් හඳුනාගත හැකි ය.

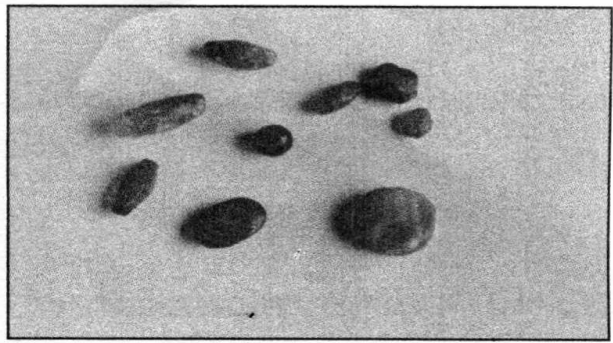
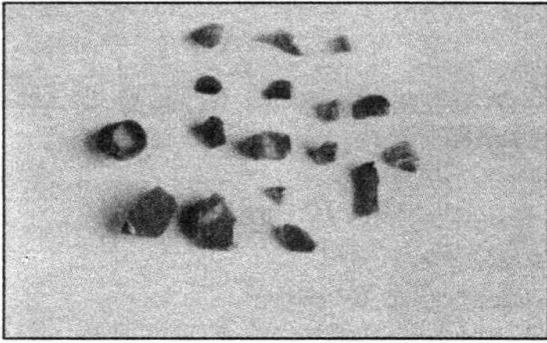
- පබළුවේ අවශ්‍ය මූලික හැඩය ලබාගත් අවස්ථා
- හැඩය ලබාගැනීමේ දී ඉවත් කළ කුඩා පතුරු
- ඔපකළ එහෙත් සිදුරු නොවිඳින ලද පබළු
- හොඳ නිමාවක් සහිත සිදුරු විඳින ලද පබළු
- එක් පසෙකින් පමණක් සිදුරු විඳි නිමකර නොමැති පබළු (මල්කාන්ති 2008:17).

කානිලියන් කැබලි

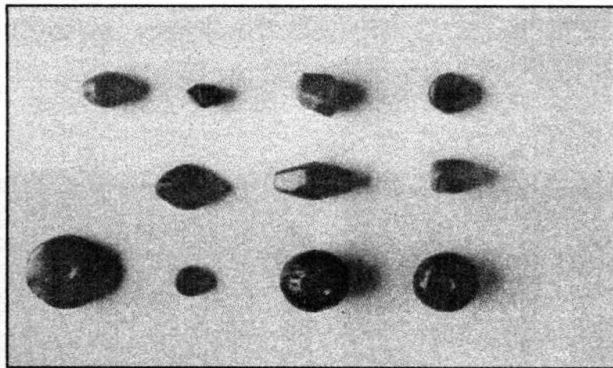

පතුරු ඉවත් කිරීමෙන් පබළුවේ මූලික හැඩය ලබා ගත් අවස්ථාවක්

හැඩය ලබාගැනීමට ඉවත් කරන ලද කුඩා පතුරු කැබලි

ඔප කරන ලද එහෙත් සිදුරු නොවිඳින ලද පබළු

නිර්මාණ කාර්යය පූර්ණත්වයට පත් කරනු ලැබූ (මල්කාන්ති: 2008) පබළු

ජේතවනයෙන් හමු වූ කාන්තීලියන් පබළු නිෂ්පාදනයට සම්බන්ධ

කාර්මික කටයුතුවලට අදාළ පියවරයන්

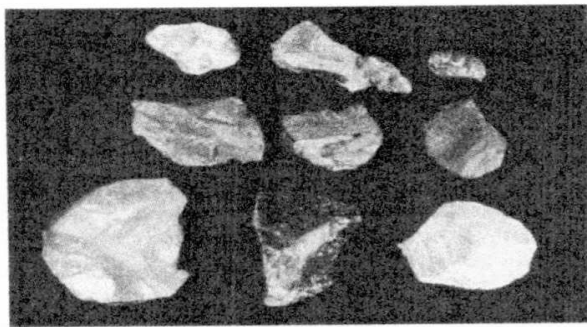
ජේතවනාරාමය ආශ්‍රිත ප්‍රාග් ජේතවන තැන්පතුව තුළින් ලැබී ඇති පබළු අතර විදුරු පබළු ද ප්‍රධාන වේ. ඒ අතර විවිධ හැඩයන්ගෙන් සමන්විත විදුරු පබළු රාශියක් හමු වී තිබේ. ඒවා නිල්, කොළ, දුඹුරු හා සුදු ආදී වර්ණවලින් නිර්මාණය කර ඇත (මල්කාන්ති 2008 :09). ඇතුළුපුරයේ AG 69කැණීමේ 1 a (i), 1 b (i), 1 c (i), 2 a (ii), 2b2c (i), 3 a (i), 3b (i), 4a (i), 4 b (i), 5 a (i), 5 b (i), 5 C (i) ආදී වර්ගවලින් යුත් විදුරු පබළු ක්‍රි.පූ. 350-100 අතර කාලයේ භාවිතා වී ඇත (Deraniyagala 1972 :136). දැරණියගලගේ විග්‍රහ කිරීම් අනුව මෙම හැඩවලට සමාන හැඩ පබළු වර්ග, උජ්ජේන් (Ujjain), අභිජත්‍ර (Ahichchatra) හා හස්තිනාපුර් (Hastinapur) කැණීම්වල දී ද වාර්තා විකිබෙන බව සෝෂ්, ඩික්සිත් හා ලාල් වැනි ඉන්දීය විද්වත්හු පෙන්වා දී ඇත (එම්. දැරණියගලගේ 1972 පබළු වර්ගීකරණයට අනුව එහි සඳහන් හැඩවලට සමානතා ඇති පබළු වර්ග ජේතවන විහාර භූමිය ආශ්‍රිත ව ප්‍රාග් ජේතවන ස්තර තුළින් වාර්තා වී තිබේ. ජේතවනයෙන් හඳුනාගත් ඇතුළුපුරයට සමාන හැඩ අතර 2a, 2b, 2c, 4a, 4b, 5a, 5b, 8a, 8b, 9a, 9b yd 10 a, 10b හැඩති පබළු තිබේ. මේ අතරින් දුඹුරු, නිල් හා කොළ පැහැති විදුරු පබළු සුවිශේෂ වන අතර විශේෂයෙන් නිල් විදුරු භාවිතය ඇතුළුපුර ජනාවාසය තුළ මධ්‍ය පූර්ව ඓතිහාසික අවධිය තුළ දී (Mid-Early Historic 250 BC-100 AC) සිදු වී තිබේ (Deraniyagala 1992:712). ඉන්දීය පුරාවිද්‍යාඥයින් පෙන්වා දී ඇති ආකාරයට විදුරු පබළු නිර්මාණයේ දී භාවිතා කරන තාක්ෂණික අවස්ථා රැසක් ජේතවන විදුරු පබළු එකතුව තුළින් ද හඳුනාගත හැකි ය (Lal 1958 :142).¹

¹ පබළු නිර්මාණය සඳහා විදුරු සකස් කිරීම ඉතා සංකීර්ණ කාර්යයකි. ඒ සඳහා ප්‍රධාන අමුද්‍රව්‍යයක් ලෙස සිලිකා යොදා ගන්නා අතර එයට යාක පිළිස්සූ අළු මිශ්‍රකර උණු කිරීම සිදු කරයි. විදුරු වර්ණ ගැන්වීමේදී තඹ ඔක්සයිඩ් (Copper Oxide) භාවිත කිරීම ද කැපී පෙනේ. විශේෂයෙන් ම විවිධ වර්ණයන් ලබා ගැනීමේ දී පහත සඳහන් ලෝහ ඔක්සයිඩ් වර්ග මිශ්‍ර කිරීම සිදු කර ඇත.

විදුරු පබළු නිර්මාණය කිරීම සම්බන්ධ පියවරයන් ද ප්‍රාග් ජෛනවන ස්තරයන්ට අදාළ ව වාර්තා වී තිබේ. එම පියවරයන්ට අදාළ ද්‍රව්‍යමය සාධක රැසක් වාර්තා වී තිබේ.

- විදුරු උණු කිරීමෙන් අනතුරු ව සිසිල් වූ ශේෂ වූ කැබලි (Glass Pieces)
- විදුරු උණු කිරීමේ දී හැළුණු විදුරු කැටිති (glass Nodules)
- උණු විදුරුවලින් ඇඳගන්නා ලද නල ශේෂ (Glass tubes)
- අදින ලද නල මගින් පබළුවේ අවශ්‍ය ප්‍රමාණයට කපා ගත් පෙති කැබලි (Glass Tube Slice)
- එමපෙති කැබලි නැවත යම් පමණක උෂ්ණත්වයකට භාජනය කොට ඔප කර ගත් අවසාන නිමැවුම වන නිමි පබළු (Finished Beads) (ඵම : 09-10).

මේ ආකාරයට විදුරු පබළු නිර්මාණය සම්බන්ධ ව තොරතුරු ප්‍රාග් ජෛනවනාරාමජනාවාස අසුරෝන්JSWMP2004 සංසිද්ධි අංක 13 හමු වේ.JSMP2001 සංසිද්ධි අංක102,103JBOP 2005 සංසිද්ධි අංක34,42,JSP2000 සංසිද්ධි අංක 41,42 වාර්තා වී ඇත.

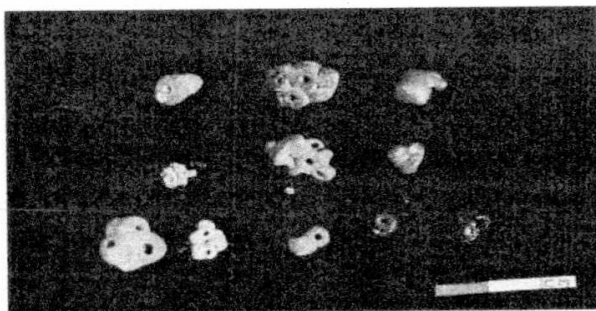

උණු විදුරු සිසිල් වීමෙන් ශේෂ වූ කැබලි

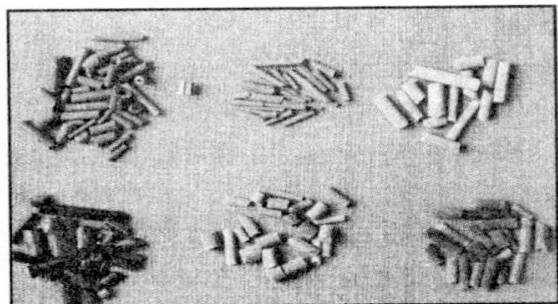

උණු විදුරුවලින් සෑදි බිහිදු කැටිති

ජෛනවනය හමුවුණු විදුරු පබළු නිෂ්පාදන කටයුතු සම්බන්ධ කාර්මික සාධක සහ නිමි පබළු

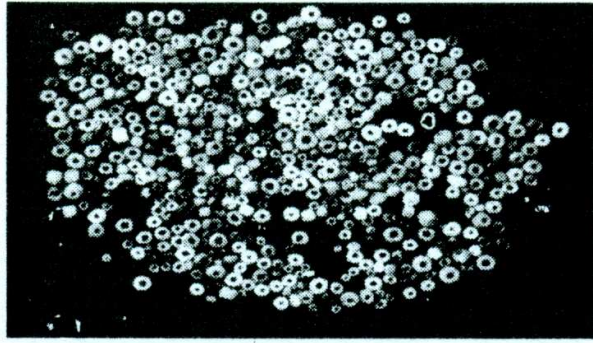
පබළු නිෂ්පාදනයේ දී එතිනෙකට ඇලි ඇති පබළු

පබළු නිෂ්පාදනයට සකස් කර ගෙන ඇති නළ කොටස්

- නිල් කහ කොළ - යකඩ මත්කයිඬ
- රතු තැඹිලි - තඹ, ඊසම් මත්කයිඬ, මැංගනිස්
- පැහැදිලි විදුරු - මැංගනිසම මත්කයිඬ

(මල්කාර්ති 2008:09 ; Dikshit 1952 :58 ; Francis 1987:12-17 ;Kumar 2001:100-104).

විවිධ වර්ණවලින් යුතු විදුරු නිමි පබළු

(මලිකානිති : 2008)

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය

මලිකානිති, නාලනි.

2008 - පබළු නිර්මාණයේ අතිත විත්ති, ජෛතවනාරාම පුරාවිද්‍යා ග්‍රන්ථමාලා අංක 03, සංස්.සුදර්ශන් සෙනෙවිරත්න සහ පියතිස්ස සේනානායක, කොළඹ, මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල, සංස්කෘතික කටයුතු පිළිබඳ අමාත්‍යාංශය,

Begly, V.

1983 - Arikamedu reconsidered, *American Journal of Archaeology* Lxxxvii (4) (Oct..., 1983)461-81.
1992

Deraniyagala, P.E.P

1958 - *The Pleistocene of Ceylon*. Sri Lanka, Colombo, National Museums **Deraniyagala, S.U.**

1972 - The Citadel of Anuadhapura: Excavation in the Gedige area, *Ancient Ceylon* 2;48-16' 197
- Archaeological Survey to Investigate South east Asian Prehistoric Presence in Ceylon
Occasion paper No.1 (ed).W.G. Solhaeim & S.U. Deraniyagala *Ancient Ceylon* August 1972

Hanibal, A.S.D.

2001 - Beads from Tissamaharama; A Typology of Sri Lankan Glass and semi - Precious stone Beads, *Ancient Ruhuna* vo.I, Sri Lankan- German Archaeological Project in southern province(eds) weissnar, H.J., H.Rothi, W.Wijayapala: 203-294.

Seneviratne, S.

1984 - The Archaeology of the Megalithic - Black and Red Ware Complex in Sri Lanka, *Ancient Ceylon* No .5 : 237-305.

Wheeler, M.A.Ghosh, A.D. Krishna

1946 - An Indo- Roman Trading station on the east coast of India In *Ancient India* 2 : 17-124